

VILLA MIDTÅS. BEHANDLING AV TAKMALERI

Bf 87 Sandefjord

Christina Spaarschuh

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel Villa Midtås. Behandling av takmaleri Bf 87 Sandefjord	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 23/2016	Publiseringsdato 16.02.2016
	Prosjektnummer 1020567	Oppdragstidspunkt Uke 44 2015
	Forsidebilde Detalj av takmaleriet i biblioteket i Villa Midtås. Foto: NIKU Christina Spaarschuh	
Forfatter(e) Christina Spaarschuh	Sider 16	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Konservering	

Prosjektleder Christina Spaarschuh
Prosjektmedarbeider(e) Edwin Verweij, Brit Heggenhougen
Kvalitetssikrer Merete Winness

Oppdragsgiver(e) Midtåsen AS

<p>Sammendrag</p> <p>Rapporten omhandler behandling av et takmaleri i biblioteket i 2. etasje i Villa Midtås. Maleriet hadde store av- og oppskallinger i malingslaget som følge av krymping av bunnmaterialet. Behandlingen omfattet festing av maling, rensing, kitting og retusj.</p>
--

Emneord Takmaleri, konservering, restaurering,

Avdelingsleder

Merete Winness

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn	7
2	Beskrivelse av teknikk og motiv	7
3	Tilstand	7
4	Behandling.....	7
5	Videre tiltak	7
6	Materialliste	14

1 Bakgrunn

På oppdrag fra Sandefjord kommune ved Kultur- og fritidsetaten har NIKU utført konserverings- og restaureringsarbeid på takmaleriet i biblioteket i Villa Midtås, Sandefjord. Arbeidet ble foretatt på grunnlag av en tilstandsvurdering den 2.6.2015 og forslag til behandling¹. Arbeidet ble utført i oktober 2015 av malerikonserveratorer fra NIKU.

Villa Midtås er tegnet av arkitekt Arnstein Arneberg og ble oppført som bolig for skipsreder Anders og Bess Jahre i 1933. Eiendommen ble fredet i 2008².

2 Beskrivelse av teknikk og motiv

Takmaleriet i biblioteket er utført og signert av Rolf Kongsvold (1903 -1960) i 1934. Maleriet er et tidstypisk arbeid av en antakeligvis allegorisk fremstilling.

Takmaleriet er utført på plater. På et lag med hvit sparkel, som mykner i vann, ligger malingslaget som ser ut å være oljebasert. I maleriet er det i hovedsak brukt blå-, grå- og hvittoner i mange forskjellige nyanser og glans-/matthetsgrader. Takmaleriet er omgitt av en kassetthimling med brunmalte rammer og fyllinger med ornamental dekorasjon i grått og svart på rød bunn.

3 Tilstand

Takmaleriet var i dårlig stand og trengte rask behandling. Platene som er underlaget for maleriet var krympet om noen millimeter, mens malingen ikke hadde fulgt med og derfor var «for stor». Maling samt grundering hadde dårlig vedheft til underliggende plater, og mange steder hadde det oppstått lommer der det var bom under malingen (Figur 5). Noen steder hadde lommene sprukket opp og malingen skallet opp i store flak (Figur 1, Figur 3, Figur 5). Noe maling hadde allerede gått tapt. Maleriet hadde et forholdsvis tykt lag med støv og nikotin som gav maleriet et matt og mørknet utseende.

4 Behandling

Løs maling ble festet ved å fylle inn et syntetisk, vannbasert lim lokalt i oppskallinger med en spiss pensel. Malingen ble myknet av limet og lot seg så feste til underlaget med silikonbelagt folie og varmeskje (Figur 4). Der malingen hadde dannet lommer, ble disse skåret opp, «overflødig» materiale ble forsiktig skåret vekk og malingen ellers festet til underlaget (Figur 6). Maleriet ble rensset for smuss og nikotin ved bruk av et vandig rensmiddel inneholdende kompleksbildner (Figur 7). Maleriet ble så etterrenset med vann for å redusere gjenværende rensmiddel på maleriets overflate. Malingsutfall på maleriet ble kittet med et vannløselig kitt. Kittingene ble isolert med et lag kvistlakk. Kittreparasjonene ble så retusjert med harpiksbaserte restaureringsfarger (Figur 2, Figur 4, Figur 6).

5 Videre tiltak

Årsaken til opp- og avskallingene på takmaleriet antas å ha vært endringer i romklimaet til det tørre. Når den relative luftfuktigheten (rf) synker i rommet, krymper hygroskopiske materialer som treverk.

¹ Brev fra NIKU med behandlingsforslag datert 16.06.2015 (j.fr. 334/15/568/CSp)

² <http://www.kulturminnesok.no/Lokaliteter/Vestfold/Sandefjord/Midtaasen-Villa-Midtaas>

Nye skader kan oppstå når rf i rommet ikke stabiliseres på et egnet nivå. I historiske hus anbefales det rf mellom 40-65%.³

Takmaleriet er omrammet av en rødbrun kassetthimling som også har noe løs maling. Kassetthimlingen er skjemmet av like mye smuss og nikotin som takmaleriet har vært før behandlingen (Figur 8). Det anbefales derfor å rense også kassetthimling.

³ Nigel Blades, Hazel Jessep, Katy Lithgow: *The role of historic house heating systems in collections climate control at the National Trust*. In: Ashely-Smith et all. *Climate for Collections. Standards and Uncertainties*. Archaetype 2013, p. 127.

Figur 1 Detalj av takmaleriet før behandling. Maleriet hadde store av- og oppskallinger og delvis oppsprukne lommer i malingen.

Figur 2 Detalj av takmaleriet etter behandling. Løs maling er festet, utfall av maling er kittet og retusjert, samt maleriet renset.

Figur 3 Detalj av oppskallende maling før behandling.

Figur 4 Samme detalj som i figur 3 etter behandling. Malingen er festet, avskallinger kittet og retusjert, samt overflaten renset.

Figur 5 Detalj av av- og oppskallende maling, samt lommer før behandling

Figur 6 Samme detalj som i figur 5 etter behandling. Malingen er festet, avskallinger kittet og retusjert, samt overflaten renset.

Figur 7 Detalj av maleriet under rensing

Figur 8 Hele maleriet sett fra siden etter behandling og i arbeidslys.

Figur 9 Rensetester på rammeverket rundt takmaleriet i biblioteket.

Figur 10 Helopptak av maleriet etter behandling i rommets vanlige lys.

6 Materialliste

Tiltak	Metode	Materialer (Handelsnavn)	Materialer (kjemisk sammenset- ning)	Område
Festing av maling	Lokalt med spisspensel, ren	Lascaux medium for konsolidering (ufortynnet)	Vannbasert polymerdispersjon	Lokalt i skader
Rensing	Overflaterens	Triammoniumcitrat 3%	Triammonium salt av 2-hydroxypropan-1,2,3-tricarboxylicacid løst i vann.	Hele overflate
Visuell re-integrering	Ferniss	20 % dammarferniss: 200 g dammar 560 g white spirit 160 g Shellsol A 80 g etanol	Naturlig harpiks	Hele forsiden
	Kitt	Modostuc	Kittmateriale basert på kalsium karbonat og noe bariumsulfat.	I skadeområder
	Retusj	Maimeri retusjeringsfarger	Fernissbaserte tube-farger	I skadeområder
	Ferniss	20 % dammarferniss: 200 g dammar 560 g white spirit 160 g Shellsol A 80 g etanol	Naturlig harpiks Organiske løsemidler	I skadeområder

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 23/2016

NIKU hovedkontor

Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg

Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen

Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim

Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø

Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00